

PARAGUAI: ENTRE EL CONTINUISME I EL CANVI

DIONISIO GAUTO

Asunción, Paraguai

Està naixent alguna cosa nova en aquest país. Un brot que està creixent i esperem que doni fruits. Per una banda es tracta del despertar de les masses. La gent que va prenent consciència de la seva situació no merescuda. Que va descobrint els seus veritables interessos i les causes reals de la seva pobresa i marginació, que no són res més que la mala política i el mal govern. El mateix partit en el poder, des de fa 60 anys, només ha dut endarreriment i patiment al país. Però aquest és el moment en què els sectors populars s'adonen que la seva pobresa no és pas fruit de la fatalitat o de la voluntat divina, sinó que és motivada per la corrupció pública, per la mala distribució dels ingressos del país, és a dir, per la manca de justícia social. D'aquí prové la desfanatització i la pèrdua de la submissió incondicional als cabdills tradicionals. S'està produint aquest "cansament dels bons", o com diuen alguns camperols: "les nostres necessitats ens desperten". El país es troba, per tant, davant d'un gran repte i una gran oportunitat d'aconseguir l'alternança en el poder a les eleccions del 20 d'abril del 2008, com a primer pas en el procés envers el canvi per eradicar els mals crònics que angoixen la població. Aquest procés l'està liderant un bisbe retirat, una cosa inèdita en aquestes latituds.

Però abans de parlar d'ell i el seu projecte, convé senyalar que aquest país de sis milions d'habitants no ha conegut mai la democràcia. Es solen citar els sis mesos de "primavera democràtica" del 1946, que varen acabar en una sagnant guerra civil el 47 i des d'aleshores hi ha al poder el Partido Colorado. El militarisme es va instal·lar en el país després de la guerra amb Bolívia (1932-35), amb successius cops d'estat i governs inestables, fins arribar al 1954, l'any en què mitjançant un altre cop militar, Alfredo Stroessner es va apoderar del poder i s'hi va mantenir durant 35 anys, usant com a plataforma el Partido Colorado. Aquesta llarga dictadura, que es va mantenir

mitjançant la violència i la mentida, no va permetre el desenvolupament de la societat civil. Trenta-cinc anys amb estat de setge, lleis lliberticides, milers de presos polítics, torturats, desapareguts i exiliats... han deixat una herència difícil de superar: la corrupció, la impunitat i una política prebendària i clientelista, entre d'altres mals.

El 1989, tot i la fugida d'Stroessner, van quedar els seus tentacles amb el mateix partit sortit de les entranyes de la dictadura. Si bé s'ha conquerit un espai per a les llibertats públiques, en aquests dinou anys d'interminable "transició cap a la democràcia", ha empitjorat la situació socioeconòmica, malgrat els abundants recursos naturals disponibles, com ara terra, aigua i energia elèctrica. Ja se sap que la democràcia no es pot pas concebre sense un poble –conscient, responsable, organitzat, que empra el seu propi cap i coneix els seus drets i interessos– però la dictadura ens ha llegat més aviat una massa, sense moviment propi, moguda des de fora, i que respon als interessos dels seus líders partidaris. La destrucció del teixit social de la nació durant la dictadura, amb la repressió de qualsevol organització autònoma, ha privat la societat de tenir consciència crítica i de comptar amb canals de participació en les instàncies en què es tracten i es decideixen els seus interessos de persones, famílies i grups socials.

La manca de cultura cívica i la passivitat per a la participació ciutadana caracteritzen fins avui la majoria de la nostra gent, a causa de la por no superada i també al bipartidisme molt fort: el Colorado en el poder, usufructuant tots els recursos de l'estat i mantenint-se amb els vots dels funcionaris públics, i el partit liberal, més aviat refet en ser el partit opositor majoritari.

Un intent per trencar aquest bipartidisme va ser la creació i participació del Partido Encuentro Nacional (PEN) a les eleccions del 1998 i del Partido Patria Querida (PPQ) a les del 2003. Però, amb els

seus vots no en van fer prou per desallotjar del poder el Partido Colorado. Avui hom té molt clar que cap partit opositor tot sol té la capacitat de guanyar les eleccions al partit-estat que tant de temps s'ha apoderat del país. D'aquí, i tenint en compte les experiències exitoses d'alguns països veïns, com l'Uruguai i Xile, n'ha sorgit la idea d'un front ample o aliança de l'oposició. Aquí entra en escena el bisbe emèrit de la diòcesi de San Pedro, Fernando Lugo, que proposa una concertació social des de les bases i moviments socials, i una concertació política incloent. Una concertació que no sigui prioritàriament electoralisme –distribució dels càrrecs electius entre els dirigents– sinó un acord a partir del país que es vol construir.

Fernando Lugo va dirigir més de deu anys la diòcesi més pobre del país. Pel seu compromís amb els camperols pobres se'l va acusar d'animar les ocupacions de terres i de tenir relacions amb delinqüents, en un context de criminalització de les lluites socials. Pressionat per l'ala conservadora de l'Església, segons *vox populi*, va haver de renunciar a la seva diòcesi, amb només 55 anys d'edat. Posteriorment, ja deslligat de les seves obligacions pastorals, el 2006 va encapçalar un moviment de "Resistència Ciutadana", en contra de violacions de la Constitució Nacional per part de la Cort Suprema de Justícia, i va aconseguir reunir unes 40 mil persones en una manifestació pública. A partir d'aquest moment, va esdevenir notori el seu poder de convocatòria i el seu carisma per unir les forces socials i polítiques de l'oposició en una unitat nacional amb vistes a les eleccions nacionals del 2008.

Després de moltes pressions per tal que prenguéssin la decisió, creant-se fins i tot nous moviments polítics a favor seu i la presentació d'una petició signada per més de cent mil persones, va haver de renunciar a l'exercici del seu ministeri episcopal i es va llançar a l'arena política.

L'exigència de la seva consciència –segons va comunicar a la Santa Seu– és el que el va dur a donar aquest pas, inèdit a l'Església Catòlica.

L'article 235 de l'actual Constitució Nacional estableix la inhabilitat per ser candidats a President de la República a "els ministres de qualsevol religió o culte". D'aquí la necessitat que Lugo deixés de ser ministre religiós, renunciant públicament per això

a "els drets, deures i privilegis de l'estat clerical", comunicant després per escrit aquesta "decisió personal, lliure, unilateral" al Vaticà. Aclareix a l'opinió pública que deixa el *ministeri*, fins i tot quan roman el *sacrament* rebut, l'ordre sagrat, la qual cosa ja és una qüestió teològica, que competeix a l'Església i no a l'Estat paraguaià, un Estat laic que es regeix pel seu propi ordenament jurídic, del qual no en forma pas part el dret canònic. Amb aquests passos que ha donat, segons connotats constitucionalistes, Lugo ja està plenament habilitat per ser candidat a la Presidència de la República, malgrat que els colorados segueixen invocant l'impediment constitucional.

Per arribar a les eleccions del 20 d'abril del 2008, Lugo haurà de superar encara dues barreres. La primera, la possibilitat que la Cort Suprema declari inconstitucional la seva candidatura. El partit del govern recorrerà a aquesta instància judicial, al·legant que Lugo continua essent ministre religiós i com a argument anuncia que demanarà un informe al Vaticà. De ben segur que la diplomàcia vaticana respondrà segons el desig del govern, malgrat que la seva resposta no pot ser vinculant per a la justícia del nostre país. El grup encastat en el poder recorrerà a tots els mitjans lícits i il·lícits, fins i tot violents, per no caure del seu pedestal, cosa que seria com la fi del món per aquests privilegiats, pel perill d'haver de rendir comptes dels seus béns mal haguts. La segona dificultat o repte és aconseguir la concertació nacional, la unitat de totes les forces democràtiques. Pels polítics tradicionals la política sempre ha estat electoralisme, és a dir, confecció de llistes pels càrrecs electius. Aleshores es tracta d'una concertació en construcció, que pot aconseguir el seu objectiu si preval l'interès nacional per sobre del particular o partidari.

En el nostre idioma guaraní –que coneix el 95% de la població– la paraula *arandú* significa saviesa, i etimològicament equival a percebre els signes dels temps. És el que està passant en les organitzacions de base amb aquesta motivació de participar i involucrar-se en el canvi per posar la política al servei del bé comú. Si els poderosos arribaran a frustrar aquesta esperança del poble mitjançant el frau electoral o la injustícia de la Justícia, és possible que els exclosos recorrin a la violència, que tant de bo no passi.